

ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ НА МЕЃУНАРОДНИОТ ПАКТ ЗА ЕКОНОМСКИ, СОЦИЈАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА

Овој преглед дава информации за Факултативниот протокол на меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права кој стапи на сила на 5ти мај 2013 година, го разгледува значењето на овој инструмент и појаснува зошто неговото стапување на сила се смета за голем напредок за Човековите права. Во прегледот се повикува Македонија да ја заврши постапката за потпишување и ратификација на овој протокол, а со цел зајакнување на промоцијата и заштитата на сите Човекови права, но и како симболичен чекор кон признавањето на нивната универзалност, неделивост, меѓусебна зависност и поврзаност.

Факултативниот протокол на меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (ФП) стапи на сила на 5 мај 2013 година, три месеци по депонирањето на десеттиот инструмент за ратификација од страна на Уругвај на 5 февруари 2013 година. Тешко би можело да се оспори дека неговото стапување на сила е голем напредок за меѓународното право за Човековите права. На денот на неговото стапување на сила, Високата комесарка за Човекови права на Обединетите нации Нави Пилеј изјави дека „на дневна основа се случуваат сериозни прекршувања на економските, социјалните и културните права кои често поминуваат незабележани, иако такви прекршувања на граѓанските и политичките права би биле веднаш осудени. Овој протокол ќе помогне да се исправи ваквиот дисбаланс.“¹

Со овој ФП, Комитетот за економски, социјални и културни права (Комитетот) добива мандат да: прима комуникации од поединци или од групи и да ги разгледува истите, да разгледува меѓудржавни комуникации, да спроведува истраги и да бара меѓународна помош и соработка.

Дваесет години откако со Виенската декларација и програма за акција (1993) (ВДПА) сите Човекови права беа прогласени за „универзални, неделиви, меѓусебно зависни и поврзани“² и беше повикано на одговорност на меѓународната заедница да ги третира Човековите права „глобално на фер и еднаков начин, на исто рамниште и со исто внимание“³ се гледа реализацијата на оваа заложба на државите во пракса. Со ФП, економските, социјалните и културните права (ЕСКП) конечно добија механизам сличен на оние од другите клучни меѓународни инструменти за Човековите права, како што е на пример Меѓународниот пакт за граѓански и политички права и неговиот факултативен протокол.

КРАТОК ОСВРТ НА ИСТОРИЈАТОТ НА ФП И НА ОСПОРУВАНАТА ПРИРОДА НА ЕКОНОМСКИТЕ, СОЦИЈАЛНИТЕ И КУЛТУРНИТЕ ПРАВА:

Постигнувањето согласност помеѓу државите за потребата од дополнителен инструмент како што е ФП и подготвувањето на неговиот текст траеше долго. Меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (МПЕСКП) е последниот од клучните меѓународни инструменти за човекови права чиј постоечки механизам се стекна со правна основа за мандат кој би одел подалеку од следење на имплементацијата на МПЕСКП преку разгледувањето на извештаите поднесени од државите.

Овој доцен развој произлегува од дебатите за природата на ЕСКП. Главните аргументи против ЕСКП беа: одлуките за овие права не треба да ги носат судовите, туку оние кои ги креираат политиките бидејќи со многу од овие одлуки може да се бараат промени во применетите политики (т.е. овие права ја загрозуваат поделбата на власта); овие права треба да се гледаат само како поставени цели кон чие остварување треба постојано да се делува; реализацијата на овие права ќе има големи буџетски импликации; судовите ја немаат потребната експертиза да го разберат опсегот на ЕСКП и не можат соодветно да спроведуваат правда во случаите на прекршување на овие права.

Оваа дебата не беше разрешена само со помош на ВДПА, туку и со помош на праксата на домашните судови. Многуге случаи и праксата на домашните судови покажа дека тие се подготвени и се во можност да ја спроведат правдата во случаи на прекршување на ЕСКП исто како и за граѓанските и политичките права (ГПП). Така, праксата покажа дека аргументот за непресудливост на овие права е невалиден и потврди дека државите имаат обврска прогресивно да ги остваруваат ЕСКП, до нивото на расположливи ресурси. Одлуките на судовите во случаи за ЕСКП не ја загрозуваат поделбата на власта повеќе отколку што тоа го прават одлуките во случаи за ГПП. Аргументот за недостиг на потребна експертиза на судовите за пресудување во случаи со ЕСКП е исто така невалиден бидејќи веќе постои широко распространета пракса на користење на експертско мислење (вештачења) во судски постапки, кога тоа е потребно.

НАДЛЕЖНОСТИ НА КОМИТЕТОТ СПОРЕД ФАКУЛТАТИВНИОТ ПРОТОКОЛ НА МЕЃУНАРОДНИОТ ПАКТ ЗА ЕКОНОМСКИ, СОЦИЈАЛНИ И КУЛТУРНИ ПРАВА

1. Комуникации од поединци и од групи

Со ФП, Комитетот може да прима и разгледува комуникации од поединци и групи кои се под надлежност на државата-страна на Протоколот, а кои тврдат дека се жртви на прекршувања на било кое од правата наведени во МПЕСКП. Правилата за допуштеност на комуникациите се: исцрпување на домашните правни средства (освен во случаи на неразумно пролонгирање); поднесување на комуникацијата една година по искористувањето на домашните правни средства; фактите од кои произлегува случајот да се случиле по стапувањето на сила на ФП или да се продолжение на активностите преземени пред оваа дата; да не е веќе постапувано по истиот случај од страна на Комитетот или на друг меѓународен форум; комуникацијата да е во согласност со одредбите на МПЕСКП; да не е недопуштена врз база на основаноста и да не е во најголем дел базирана на информации од медиумите; да не е анонимна; да е во пишана форма; да не претставува злоупотреба на правото на поднесување комуникација. Комитетот може да одлучи да не ги разгледува комуникациите за случаи во кои смета дека не постои значителна штета, освен ако не смета дека прашањето кое треба да се разгледа е од општо значење. Комитетот може да нареди и привремени мерки со цел да се избегнат непоправливи штети за жртвата или жрвите на наводното прекршување.⁴

2. Меѓудржавни комуникации

Доколку државата поднела декларација дека го признава мандатот на Комитетот под член 10 на ФП, Комитетот ќе може да разгледува и меѓудржавни комуникации за други држави-страни на Протоколот кои исто така ја прифатиле неговата надлежност под овој член.⁵

3. Истражни процедури

Доколку државата поднела декларација дека го признава мандатот на Комитетот под член 11 на ФП, Комитетот ќе може да разгледува и истраги врз основа на доверливи информации кои укажуваат на сериозни или систематски прекршувања на било кое од правата наведени во МПЕСКП од страна на државата-страна на договорот.⁶ Овие истраги се доверливи, а може да резултираат со наоди и препораки на Комитетот кои ќе бидат искомуницирани до државата-страна на договорот, од која ќе може и да се побара да поднесе последователен извештај за

4. Меѓународна помош и соработка

Комитетот може да побара технички совет или поддршка од специјалните агенции, фондови и програми на ООН, а во врска со препораките кои ги дал во комуникациите и истрагите. ФП предвидува основање на фонд преку кој би се помогнале напорите на државите-страни на договорот да ја зајакнат имплементацијата на правата наведени во МПЕСКП.⁸

МАКЕДОНИЈА И МПЕСКП И НЕГОВИОТ ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ

Македонија е држава-страна на МПЕСКП по пат на сукцесија. Известувањето до Комитетот за имплементацијата на МПЕСКП, спротивно на обврските на државата, е со големи задоцнувања. Иако рокот за поднесување на првиот извештај беше во 1993 година, тој беше поднесен во 2005 година. Комбинираниот втор, трет и четврт извештај сè уште не е поднесен, иако рокот за истиот беше во 2008 година.⁹ Подготовката на овој извештај е во тек, а неговото поднесување е планирано за есен 2013 година.¹⁰

Македонија сè уште го нема потпишано и ратификувано ФП. Неколку ООН извештаи, вклучувајќи го и Универзалното периодично разгледување (УПР), содржат препорака за пристапување кон овој договор. Во среднорочниот извештај по УПР, кој содржи информации заклучно со декември 2011 година, Владата потврди дека ги прифаќа препораките во врска со ФП и известува дека во тек е процедура за постапување по овие препораки. Иако формално нема напредок по ова прашање до датата на публикување на овој преглед,¹¹ според информации добиени од Министерството за надворешни работи, кое заедно со Министерството за труд и социјална политика работи на подготовките за потпишувањето на ФП, во тек се подготовки за оваа постапка да се заврши во текот на оваа година, а пред да се поднесе извештајот за УПР во октомври 2013 година.¹²

Со оглед на важноста на зајакнувањето на промоцијата и заштитата на сите Човекови права, како и на признавањето на нивната универзалност, неделливост, меѓусебна зависност и поврзаност, но и како чекор во насока на имплементација на прифатените УПР препораки, Македонија треба да ја заврши постапката за потпишување и последователната постапка за ратификација на ФП пред октомври 2013 година. Се препорачува земјата да поднесе и декларација со која ќе го признае мандатот на Комитетот под членовите 10 и 11, со што ќе се отвори можноста за поднесување меѓу-државни комуникации и за отворање истражни процедури. Известувањето на државата кон телата за Човекови права на ООН треба да се подобри, започнувајќи со поднесувањето на задоцнетиот комбиниран втор, трет и четврт извештај, како и со активирање на постоечките механизми преку кои може да се обезбеди понатамошно редовно известување.

КОРИСТЕНИ ИЗВОРИ

¹ 'Pillay hails new step in protection of economic, social and cultural rights' [Пилеј го поздравува новиот чекор кон заштита на економските, социјалните и културните права]. Вебстраница на КВКЧП. <<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13300&LangID=E>>. Последно пристапено на: 06 мај 2013г.

² Виенска декларација и програма за акција (1993 година). Дел I, пара.5

³ Ibid. Дел I, пара.5

⁴ Факултативен протокол на меѓународниот пакт за економски, социјални и културни права (2008 г.). чл.1-5

⁵ Ibid. чл.10

⁶ Ibid. чл.11

⁷ Ibid. чл.11,12

⁸ Ibid. чл.14

⁹ Информација добиена од страницата на КВКЧП на 06 мај 2013 година: <<http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/NewhvVAllSPRByCountry?OpenView&Start=1&Count=250&Expand=173.5#173.5>>. Оваа информација ја потврдуваат и информациите содржани на страницата за сесиите на Комитетот, а од која се гледа дека за Македонија последно било расправано во 2006 година, а во врска со извештајот кој бил поднесен во 2005 година. <<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/sessions.htm>>

¹⁰ Информација добиена од Силвана Гелева, Државна советничка за мултилатерални односи, Министерство за надворешни работи на Република Македонија.

¹¹ Информација добиена од страницата на Канцеларијата за договори на ООН на 06 мај 2013 година: <http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-3-a&chapter=4&lang=en>

¹² Информација добиена од Силвана Гелева, Државна советничка за мултилатерални односи, Министерство за надворешни работи на Република Македонија.

Центар за регионални истражувања и соработка

Центар за регионални
истражувања и соработка
„Студиорум“

Никола Парапунов 41
1000 Скопје, Македонија
тел/факс: +389.2.3065.837
office@studiorum.org.mk

Авторка: Билјана КОТЕВСКА

Рецензент: Проф. Пол ХАНТ

За серијата СТУДИОРУМ ПРЕГЛЕД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

СУТИОДУРМ прегледот за Човекови права има за цел да им ги приближи глобалните настани врзани за Човековите права на бранителите на Човековите права како би се помогнало нивното редовно следење и како би се охрабрило користењето на овие информации во нивната секојдневна работа.